

a) Tytuł osiągnięcia naukowego

Współczesna diaspora asyryjsko-aramejska w Szwecji

b) Autor, tytuł publikacji, nazwa wydawnictwa, miejsce i rok wydania

Marta Woźniak-Bobińska, *Współczesna diaspora asyryjsko-aramejska w Szwecji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2018, ss. 406.

ISBN 978-83-8142-360-1

e-ISBN 978-83-8142-361-8

c) Cel naukowy pracy badawczej i osiągnięte wyniki wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Cel naukowy pracy badawczej

Przedmiotem moich badań była społeczność asyryjsko-aramejska, celem ich zaś opis formowania się i funkcjonowania diaspory tych bliskowschodnich chrześcijan w Szwecji. W języku polskim jest bardzo niewiele publikacji podejmujących problematykę mniejszości bliskowschodnich w Europie, te zaś, które są dostępne, stanowią raczej powielenie prac badaczy zagranicznych. Publikacje w języku angielskim i szwedzkim skupiają się głównie na historii imigracji Asyryjczyków/Aramejczyków do Szwecji oraz pierwszych dekadach w nowym kraju. Brak pogłębionych analiz obecnej sytuacji grupy można uznać za tzw. *research gap* – lukę badawczą. Kwestie, które umykały dotychczas naukowcom lub też były przez nich jedynie sygnalizowane, to m.in. te związane ze złożoną (wykraczającą poza prostą dychotomię) autoidentyfikacją Asyryjczyków/Aramejczyków w Szwecji, zaangażowaniem politycznym członków wspólnoty, pozycją kobiet, rolą przywódców czy relacjami z muzułmanami. Praktycznie niezbadane były również powiązania transnarodowe diaspory asyryjsko-aramejskiej w Szwecji. Monografia pt. *Współczesna diaspora asyryjsko-aramejska w Szwecji* ma za zadanie te braki uzupełnić. Przedstawia wyniki moich własnych badań w Szwecji, tym samym jest pracą oryginalną i stanowi znaczny wkład w rozwój nauki polskiej oraz międzynarodowej.

W latach 2013–2015 pełniłam funkcję kierownika szwedzkiej części projektu „Wspólnoty bliskowschodnich chrześcijan w Europie: próba definicji oraz identyfikacji” (*Defining and Identifying Middle Eastern Christian Communities in Europe*, w skrócie DIMECCE: <http://arts.st-andrews.ac.uk/dimecce/>), który uzyskał dofinansowanie w ramach 7 Programu Ramowego. Badania realizowane przez Uniwersytet St. Andrews w Szkocji, Uniwersytet Roskilde w Danii oraz mój macierzysty Uniwersytet Łódzki objęły trzy kraje – Wielką Brytanię, Danię i Szwecję, a w każdym z nich trzy grupy religijno-etniczne: Koptów, Asyryjczyków/Aramejczyków oraz chrześcijan z Iraku. Swój wkład w projekt oceniam na 30% całości; bazuję wyłącznie na materiale, który sama zdobyłam w Sztokholmie i Södertälje w 2014 roku, a konkretnie na tej jego części, która dotyczyła Asyryjczyków/Aramejczyków.

Współcześni Asyryjczycy/Aramejczycy, po szwedzku nazywani *Assyrier/Syrianer*, to jedna wspólnota, której członkowie pod wpływem różnych wydarzeń zaczęli identyfikować się jako Asyryjczycy bądź Aramejczycy. Pierwsi postrzegali się raczej w kategoriach etnicznych, dla drugich ważniejsza była religia. Uciekając przed wojnami i brakiem perspektyw z Turcji, Syrii, Iraku oraz Libanu trafili do Skandynawii w późnych latach 60. XX wieku. Obecnie ich wspólnota w 10-milionowej Szwecji liczy ponad 120 tys. Asyryjczycy/Aramejczycy zamieszkują różne miasta szwedzkie – ich największe skupiska mieszczą się poza

Sztokholmem w Södertälje, Västerås, Göteborgu, Norrköping, Jönköping, Linköping oraz Örebro.

Hipoteza główna, którą postawiłam na wstępie, brzmiała, że Asyryjczycy/Aramejczycy jako wspólnota nie byłiby dziś, kim są, gdyby nie trafili do Szwecji. Ich tożsamość etniczno-narodowa w znacznej mierze została skonstruowana w szwedzkiej diasporze – jest dużo bardziej złożona niż opisywali to wcześniej naukowcy. Przybywając do Skandynawii ci bliskowschodni chrześcijanie myśleli o sobie przede wszystkim w kategoriach religijnych – jako o syryjskich czy syriackich chrześcijanach; tylko nieliczni uważali się za etnicznych Asyryjczyków. Asyryjscy, a potem aramejscy aktywiści poświęcili wiele energii i wysiłku, by w diasporze (od)tworzyć tożsamość asyryjską oraz aramejską. Z pomocą przyszły im szczodre dotacje Szwedów, ich instytucje i prawa, podkreślające prymat etniczności nad przynależnością religijną; gdyby nie one, nie byłoby możliwe powołanie tak licznych asyryjskich i aramejskich organizacji, które wywierają wpływ nie tylko lokalnie, ale i globalnie. Jednocześnie następował proces przyjmowania szwedzkich wartości – asyryjscy/aramejscy imigranci, mimo bardzo dużych różnic kulturowych między nimi a społeczeństwem przyjmującym, stali się wręcz modelowym przykładem dobrze zintegrowanej grupy.

W celu weryfikacji tej hipotezy, postawiłam pytania badawcze dotyczące tożsamości Asyryjczyków/Aramejczyków w Szwecji oraz interakcji społecznych na różnych poziomach, zachodzących tak pomiędzy jednostkami, jak i grupami, na poziomie instytucjonalnym i w codziennym życiu. Pytania te odnosiły się do trzech obszarów: 1) dynamiki wewnętrznej, 2) środowiska społeczno-politycznego, 3) powiązań transnarodowych.

Ad 1) Jakie linie podziału występują wewnątrz wspólnoty asyryjsko-aramejskiej w Szwecji? W świetle moich wcześniejszych badań grupa ta nie stanowi monolitu, co przekłada się na rywalizację różnych aktorów: Kościołów, które długo dzierżyły monopol na władzę i reprezentację (realizując zarówno duchowe, jak i ziemskie funkcje), ale również świeckich organizacji i wpływowych jednostek (stanowiących alternatywę dla przywództwa duchownych).

Ad 2) Jak Asyryjczycy/Aramejczycy są postrzegani w Szwecji? Czy na poziomie państwa i społeczeństwa są odróżniani od innych migrantów, zwłaszcza od muzułmanów z Bliskiego Wschodu? Czy ich prawidłowa lub błędna identyfikacja wpływa na konkretne działania władz, przyjęcie specyficznej polityki integracyjnej?

Ad 3) W jaki sposób interakcje, które zachodziły w krajach pochodzenia, są realizowane w nowej rzeczywistości? Na przykład, czy Asyryjczycy/Aramejczycy przenoszą do Szwecji swoje doświadczenia z ojczyzn, a w związku z tym zachowują uprzedzenia w stosunku do muzułmanów pochodzących z Bliskiego Wschodu? Czy też, ze względu na bliskość kulturową, szukają z nimi płaszczyzn porozumienia? Jak do relacji między chrześcijanami i muzułmanami bliskowschodnimi ustosunkowują się szwedzcy urzędnicy? Jakie są relacje między wyznawcami różnych odłamów chrześcijaństwa bliskowschodniego?

Odpowiedzi na pytania badawcze udzieliłam w kilku obszernych, logicznie powiązanych rozdziałach, ilustrowanych wykresami, tabelami oraz fotografiami zrobionymi podczas pobytów naukowych w Szwecji. Po części teoretyczno-metodologicznej i rozdziale I przedstawiającym szwedzki system polityczny ze szczególnym uwzględnieniem polityki imigracyjnej i relacji państwo-Kościół, zarysowałam historię mniejszości asyryjsko-aramejskiej na Bliskim Wschodzie (rozdział II) oraz w Szwecji (rozdział III), po czym przeanalizowałam dynamikę wewnętrzną wspólnoty (rozdział IV), a następnie jej kontakty

ze społeczeństwem przyjmującym (rozdział V), jak również powiązania transnarodowe (rozdział VI).

Aspekty teoretyczno-metodologiczne

Badania moje, dotyczące zarówno świata polityki, jak i religii, wpisały się w politologię religii. Coraz większa liczba badaczy uznaje ścisły związek religii i tożsamości narodowej oraz nacjonalizmu, jednak niewielu podejmuje pogłębione studia z tej dziedziny. Zdaniem Radosława Zenderowskiego badania tego fenomenu powinny być prowadzone w sposób interdyscyplinarny, przy użyciu metod właściwych politologii, ale również socjologii, historii, religioznawstwu, czy antropologii. Wypełniając powyższy postulat dążyłam do „skoordynowania” refleksji naukowych z wyżej wymienionych dyscyplin.

Przyjmując interdyscyplinarne podejście, korzystam z kilku metod badawczych, mianowicie z metody genetycznej, analizy systemowej, konstruktywizmu oraz metody jakościowej i ilościowej. W rozdziale I stosuję metodę genetyczną, gdy staram się udowodnić, że na kształt polityki imigracyjnej oraz integracyjnej w Szwecji bardzo mocno wpłynęły doświadczenia historyczne. Bez zarysowania kontekstu historycznego niemożliwe byłoby analizowanie zjawisk imigracji oraz integracji, czy też wysnuwanie wniosków o charakterze ogólnym. Podobnie niemożliwe byłoby zrozumienie dynamiki diaspory asyryjsko-aramejskiej w Szwecji bez przedstawienia zarysu historii wspólnoty – przed i po migracji – w rozdziałach II i III.

Kolejną metodą użytą w niniejszej pracy jest analiza systemowa, w obrębie której wyróżnić można analizę makrosystemową (obejmująca system polityczny jako całość), analizę systemową średniego rzędu (dotyczącą określonego podsystemu w ramach szerszego systemu politycznego) oraz analizę mikrosystemową (skupiającą się na wyizolowanym elemencie system, np. wyniku konkretnego głosowania). Wszystkie te trzy poziomy znajdują odbicie, choć w różnym stopniu, w moich dociekaniach. W rozdziałach I i V przyglądam się bowiem systemowi partyjnemu w Szwecji (analiza średniego rzędu) oraz temu, na które partie głosują Asyryjczycy/Aramejczycy w Szwecji (analiza mikrosystemowa). Stosunkowo najmniej miejsca poświęcam szwedzkiej polityce imigracyjnej i integracyjnej jako całości (elementy analizy makrosystemowej).

Z kolei w rozdziałach od IV do VI łączę konstruktywizm z metodą jakościową i ilościową. Konstruktywizm, mimo że jest paradygmatem w stosunkach międzynarodowych, jest także ogólniejszą teorią społeczeństwa. Konstruktywiści postrzegają rzeczywistość jako zmienną i nietrwałą, konstruowaną społecznie, to jest istniejącą tylko dzięki umowie między osobami. Szczególnie istotna jest w tym kontekście koncepcja „wspólnot wyobrażonych” Benedicta Andersona.

Najważniejszą w moim opracowaniu metodą jest jednak metoda jakościowa, obejmująca wywiady indywidualne i grupowe, jak również obserwacje uczestniczące. W 2014 roku przeprowadziłam trzy różne typy wywiadów, korzystając z metody „kuli śnieżnej”. Pierwszy typ to 40 indywidualnych wywiadów częściowo ustrukturyzowanych z zaangażowanymi członkami wspólnot, takimi jak przedstawiciele Kościołów, świeccy przywódcy, aktywni członkowie organizacji itp. (12 respondentów uważało się za Aramejczyków, 18 za Asyryjczyków, jeden za Asyryjczyka/Aramejczyka, 9 za Chaldejczyków). Następnie przeprowadziłam 20 indywidualnych wywiadów częściowo ustrukturyzowanych z ważnymi

aktorami społeczeństwa przyjmującego, przeważnie etnicznymi Szwedami. Zebrany materiał został wykorzystany głównie, choć nie tylko, w rozdziale V.

Trzecia grupa wywiadów została przeprowadzona w końcowej fazie projektu. Przyjęła ona formę 6 grup fokusowych z 5-6 uczestnikami należącymi do badanych wspólnot. Co istotne, grupy fokusowe odbywały się w językach, które wybrali zaproszeni – nie musieli „przełączać” się na język angielski. Wymagało to użycia tłumacza z języka szwedzkiego i aramejskiego – w moim przypadku zaproszenia asystentki. Nagrane na dyktafon wywiady zostały transkrybowane, a następnie, po usunięciu wszystkich wrażliwych danych, wprowadzone do NVivo – jednego z najpopularniejszych programów wspomagających analizę danych jakościowych przeznaczonych dla przedstawicieli nauk społecznych.

Wywiady zostały uzupełnione elektroniczną ankietą (metoda ilościowa), która składała się z czterech części: danych osobowych, części poświęconej tożsamości, integracji oraz wyzwaniom związanym z życiem w diasporze. Stworzona w języku angielskim ankieta została przetłumaczona na język arabski, szwedzki i duński. Ostatecznie wypełniło ją 244 respondentów ze Szwecji (134 mężczyzn i 110 kobiet).

Obserwacja uczestnicząca, czyli branie udziału w różnych wydarzeniach ważnych dla badanych wspólnot, była kolejną metodą zaobserwowania, jak poprzez konkretne aktywności kształtuje się i wzmacnia tożsamość grupowa. Częścią tego podejścia było analizowanie wizualnych wytworów wspólnoty, np. obrazów, rzeźb i gadżetów, które wskazywały nierzadko na proces upolitycznienia tożsamości.

Główne kategorie

Tożsamość, mniejszość, diaspora, transnarodowość oraz akulturacja zostały wybrane jako kluczowe kategorie, których zadaniem było pomóc zrozumieć badaną wspólnotę. Te same kategorie leżały u podstawy pytań zadawanych przeze mnie podczas wywiadów oraz pełniły funkcję narzędzi analitycznych w pogłębionym zrozumieniu tego, jak Asyryjczycy/Aramejczycy konstruują swoją odrębność i odnajdują się w interakcjach z rodowitymi Szwedami oraz innymi imigrantami. Z kolei teoretyczny model, który posłużył mi do opisywania procesów konstruowania asyryjskiej/aramejskiej tożsamości w Szwecji, zapożyczyłam od Johna W. Berry’ego. Model uwzględnia cztery strategie akulturacji. Z punktu widzenia niedominującej grupy etniczno-kulturowej strategie te to: asymilacja, segregacja, integracja i marginalizacja. Analogiczne strategie realizowane są przez społeczeństwo przyjmujące (tygiel kulturowy, segregacja, wykluczenie, wielokulturowość).

Wiele studiów na temat akulturacji wskazuje na to, że biculturalizm, czyli płynne funkcjonowanie jednostki w dwóch kulturach (dwukulturowość), jest nie tylko możliwe, ale i pożyteczne. Według Stelli Ting-Toomey niektórzy ludzie, których określa jako „dynamicznie biculturalnych” (*dynamic biculturalists*), nauczyli się, jak kreatywnie upodabniać się i odróżniać przez dostosowywanie się do pewnych aspektów tożsamości swoich rozmówców. O takich ludziach Ting-Toomey mówi, że „rozmyślnie negocjują swoją tożsamość” (*mindful identity negotiation*), tj. podczas konwersacji są gotowi zmieniać punkt odniesienia i używać nowych kategorii, aby zrozumieć różnice kulturalne czy etniczne. Najbardziej pożądaną z punktu widzenia imigranta strategią akulturacyjną – ze względu na możliwości, jakie mu daje – jest integracja. Hartmut Esser wymienia następujące terminy, mające definiować częściowe etapy procesu przystosowania się imigrantów do społeczeństwa

przyjmującego: 1) akulturacja (integracja kulturowa), 2) umiejscowienie (integracja strukturalna), 3) interakcja (integracja społeczna), 4) identyfikacja (integracja emocjonalna).

Integracja w odniesieniu do imigracji ma więc wymiar wielopłaszczyznowy: może to być integracja ekonomiczna w zakresie rynku pracy bądź integracja w wymiarze społecznym, a więc nauka języka, kultury, tradycji. Analizując poziom zintegrowania obcokrajowców w danym społeczeństwie, bierze się zatem pod uwagę szereg czynników. Według Renaty Stefańskiej o integracji można mówić w sytuacji, kiedy imigranci posiadający określone cechy charakterystyczne (określony wiek, płeć, wykształcenie) zajmują te same bądź bardzo zbliżone pozycje w strukturze społecznej co rodowici mieszkańcy danego państwa.

Wyniki badań

Postawiona we wstępie hipoteza, że Asyryjczycy/Aramejczycy jako wspólnota nie byłiby dziś, kim są, gdyby nie trafili do Szwecji, znalazła potwierdzenie w przeprowadzonych obserwacjach i badaniach. Wykazano, że ich tożsamość etniczno-narodowa nie jest prostą pochodną tożsamości tej grupy na Bliskim Wschodzie, a hybrydą różnych elementów. Elektroniczna ankieta pozwalała na wybór kilku opcji. W rezultacie otrzymałam aż 34 warianty 8 etnicznych tożsamości (asyryjskiej, aramejskiej, *surjojo*, syriackiej, syryjskiej, chaldejskiej, irackiej, arabskiej). Dwie główne tożsamości etniczne występujące w ramach wspólnoty w Szwecji, to nie – jak opisywali wcześniej badacze – tożsamość asyryjska versus tożsamość aramejska, ale raczej można mówić o polaryzacji na Asyryjczyków i Aramejczyków/*Surjoje*/Syriaków.

Badania jakościowe potwierdziły dane uzyskane z badań ilościowych. Dla identyfikujących się jako Asyryjczycy ważniejsza od religijnej jest tożsamość etniczna. Aramejczycy z kolei wahają się, jakich nazw użyć. Czy trzymać dawnych terminów – Syryjczyk (Syriak), czy przyjąć wyłącznie tożsamość aramejską? Aramejczycy częściej od Asyryjczyków sięgają po nazwę w języku własnym – *Surjojo* – choć wielu Asyryjczyków również uznaje ją za właściwą. Chaldejczycy częściej od pokrewieństwa z Asyryjczykami podkreślają swój katolicyzm czy fakt bycia chrześcijanami z Iraku.

Asyryjczycy/Aramejczycy przybywając do Szwecji nie mieli tak wykrystalizowanych tożsamości jak choćby Kurdowie, dopiero w diasporze „wyobrazili się” czy też „skonstruowali się” na nowo, wybierając ze swej długiej historii różne elementy. Stali się przy tym jednymi z beneficjentów szwedzkiego systemu prawnego. Skwapliwie korzystając z praw, które pozwalały organizacjom etnicznym na ubieganie się o państwowe środki, powołali szereg instytucji. Tym samym zyskali nieporównywalnie większe możliwości rozwoju niż w krajach pochodzenia, gdzie doświadczali braku swobód obywatelskich i trudności ekonomicznych.

W toku pracy udało się odpowiedzieć na pytania dotyczące dynamiki wewnętrznej grupy, jej środowiska społeczno-politycznego oraz powiązań transnarodowych. Jeśli chodzi o dynamikę wewnętrzną, to potwierdzono rolę Kościołów w kształtowaniu tożsamości etniczno-narodowej Asyryjczyków i Aramejczyków. Asyryjski Kościół Wschodu popiera asyrianizm (pogląd, że współcześni Asyryjczycy są w prostej linii potomkami starożytnych), podobnie jak część duchownych Syryjskiego Kościoła Ortodoksyjnego – druga część opowiada się za konkurencyjnym arameizmem (podkreślającym chrześcijańskie korzenie grupy). Z kolei Chaldejski Kościół Katolicki forsuje jeszcze inny nacjonalizm, chaldezizm, w którym największą rolę odgrywają elementy wskazujące na dziedzictwo irackie oraz katolickie.

Rola syryjskich Kościołów w diasporze sukcesywnie maleje na rzecz organizacji świeckich, lecz ciągle pozostają one depozytariuszami tożsamości i języka syryjskiego. Choć sekularyzacja widoczna jest zwłaszcza w drugim pokoleniu, to znakomita większość Asyryjczyków/Aramejczyków w Szwecji postrzega się jako osoby wierzące. Świątynie, oprócz pełnienia funkcji związanych z kultem, zapewniają przestrzeń, która umożliwia wspólnocie mobilizację społeczną i polityczną. Duchowni zachęcają młodzież do angażowania się w życie polityczne w Szwecji. Asyryjczycy/Aramejczycy mają liczną reprezentację polityczną, zwłaszcza na poziomie gmin (reprezentują wszystkie opcje, tradycyjnie popierali Socjaldemokratów, ale są wśród nich również zwolennicy antyimigranckich Szwedzkich Demokratów); biorą udział w głosowaniach w takim samym stopniu jak etniczni Szwedzi, co wyróżnia ich pozytywnie na tle innych imigrantów. Ich przedstawiciele zasiadają również w Riksdagu, a nawet w ministerialnych ławach.

Asyryjski/aramejski głos osłabia jednak wewnętrzny spór, który w Szwecji określany jest jako *namnkonflikten* (konflikt wokół nazwy grupy). Rozpoczął się on w 1975 roku i nic nie wskazuje na to, by miał się w najbliższej przyszłości zakończyć. Jego pokłosiem są dublujące się instytucje, przy czym aramejskie są najczęściej kilka lat młodsze od asyryjskich. Najbardziej znane są drużyny piłkarskie dzielące stadion w Södertälje – Assyriska FF oraz Syrianska FC, które wzmacniają uczucia narodowe odpowiednio frakcji asyryjskiej i aramejskiej. Podobną rolę odgrywają stacje telewizyjne: Assyria TV, Suroyo TV, Suryoyo SAT. Co warte zauważenia, nierzadko Asyryjczycy i Aramejczycy to członkowie tych samych rodzin – nawet wśród bliskich głównych działaczy obu frakcji zdarzają się osoby wybierające konkurencyjną identyfikację. W warstwie wizualnej odróżniają ich symbole: skrzydlate byki, brama Isztar, bóg Aszur itp. po stronie asyryjskiej, po aramejskiej zaś czerwono-żółta flaga ze znakiem uskrzydłonej pochodni.

Podział na *Assyrier/Syrianer* jest najważniejszym, ale nie jedynym. Istnieje napięcie między starszym, z reguły bardziej tradycyjnym, a młodszym, lepiej wyedukowanym i otwartym pokoleniem; między mężczyznami, którzy na Bliskim Wschodzie odgrywali dominujące role, a emancypującymi się w Szwecji kobietami; między przybyszami z Syrii, Iraku i Turcji, których różnią zwyczaje, języki bądź dialekty, czas przybycia do Skandynawii, a w związku z tym pozycja ekonomiczna i stopień integracji.

Środowisko społeczno-polityczne Asyryjczyków/Aramejczyków to etniczni Szwedzi oraz inni migranci. Dla przeciętnego Szweda nie ma znaczenia, jaką religię wyznaje imigrant z Bliskiego Wschodu. Wszyscy pochodzący z Południa migranci dla wielu Szwedów byli i są bowiem *svartskaller* (czarnymi głowami), obywatelami drugiej kategorii. Fakt, że Asyryjczycy/Aramejczycy są chrześcijanami nie wpływa na brak uprzedzeń wobec nich; ksenofobia to nie tyle reakcja na religię, co na szeroko pojmowaną inność. Poza 90-tysięcznym Södertälje, nieoficjalną stolicą Asyryjczyków/Aramejczyków, gdzie stanowią oni jedną trzecią populacji, ergo są dostrzegalni i rozpoznawalni, w pozostałych częściach Szwecji zmuszeni są wyjaśniać, kim są i zwykle tłumaczyć, że nie są muzułmanami – w ten sposób podkreślają swoje podobieństwo do etnicznych Szwedów, licząc na ich sympatię.

Medialny obraz wspólnoty zmieniał się na przestrzeni lat: w latach 70. XX wieku lokalne gazety pisały o niej zdecydowanie negatywnie, podkreślając patriarchalny i orientalny charakter, z czasem wizerunek się poprawił – częściowo dzięki sukcesom sportowym Assyryjskiej i Syrianskiej, ale też i dobrej opinii, którą zaczęły się cieszyć asyryjskie/aramejskie restauracje, pizzerie i salony fryzjerskie. Niemniej jednak raz na jakiś czas powraca temat asyryjskiej/aramejskiej mafii w Södertälje czy islamofobii grupy.

Generalnie bliskowschodni chrześcijanie, zresztą nie tylko Asyryjczycy/Aramejczycy, ale też Koptowie, przenoszą do krajów przyjmujących swoje doświadczenia z ojczyzn, a w związku z tym zachowują uprzedzenia w stosunku do muzułmanów pochodzących z Bliskiego Wschodu i Afryki. Analogiczne postawy można znaleźć i po drugiej stronie, stąd zarówno ataki bliskowschodnich muzułmanów na chrześcijan (zwłaszcza w ośrodkach dla uchodźców), jak i próby wzięcia odwetu ze strony Asyryjczyków/Aramejczyków, których ofiarą padają w Södertälje przeważnie wyznawcy islamu z Somalii. Jeśli chodzi o związki wspólnoty asyryjsko-aramejskiej z niemuzułmańskimi grupami imigranckimi, to nie odgrywają one większej roli. Asyryjczycy/Aramejczycy stanowią dość zamkniętą grupę; małżeństwa mieszane ciągle stanowią wśród nich niewielki, acz rosnący odsetek. Wybrankami spoza wspólnoty najczęściej zostają etniczni Szwedzi bądź Szwedki. To ich właśnie, oprócz muzułmanów, można określić jako znaczących „Innych”.

Szwedzkość postrzegana jest często w opozycji do asyryjskości/aramejskości. W narracjach starszych respondentów z pierwszego pokolenia podział na „my” i „oni” jest niemal oczywisty; sytuacja komplikuje się w przypadku młodych wychowanych w Szwecji. W zależności od osobistych doświadczeń (akceptacji-odrzućenia) przyznają się oni lub nie do internalizacji przynajmniej części szwedzkich wartości i kodów kulturowych, czują się w jakimś stopniu Szwedami. Jeśli przywołać tu typologię Johna W. Berry’ego, to z czterech opcji (integracja, asymilacja, marginalizacja, separacja) większość wybiera i realizuje tę pierwszą. Integracja nie oznacza przy tym, że asyryjscy/aramejscy imigranci łączą obie kultury we wszystkich swoich zachowaniach – „przełączają się” raczej między kulturami w zależności od sytuacji, przy czym jednym przychodzi to z łatwością, a inni doświadczają napięć, gdy starają się pogodzić różnice kulturowe. Ci, którzy angażują się w „świadome negocjacje tożsamościowe”, mają większą skuteczność międzykulturową; można ich określić jako „dynamicznych bikulturalistów”. Dla części Asyryjczyków/Aramejczyków łatwiejsza jest jednak strategia separacji, która pozwala na powrót do znajomych ram odniesienia; ich negocjacje tożsamości przebiegają zasadniczo w sposób nieświadomy.

Mówiąc o sobie, Asyryjczycy/Aramejczycy często podkreślają, że są pokojową grupą, nastawioną na rozwój, awans społeczny i sukces ekonomiczny; przypominają, że wielu spośród nich zdobyło w Szwecji wysokie stanowiska oraz dorobiło się znacznych majątków. Nie zawsze zdają sobie sprawę, że inwestycje w Södertälje, z których są tak dumni (monumentalne kościoły, luksusowe wille), oraz niektóre zachowania (pikniki na cmentarzach, głośne zabawy weselne na kilkaset osób, blokowanie ulic wokół świątyń przez dziesiątki zaparkowanych samochodów) drażnią etnicznych Szwedów. Choć pod względem liczebnym Asyryjczycy/Aramejczycy mogą być konceptualizowani jako mniejszość nie tylko w świecie arabskim, ale również w diasporze, gdzie stanowią wręcz „mniejszość w obrębie mniejszości” (*minority within the minority*), to w Södertälje są tak liczną grupą, że tradycyjne nierówności w sile (*power inequalities*) między przyjmującymi a przyjmowanymi ulegają tu zachwianiu, a adekwatniejszy wydaje się koncept „większości w obrębie mniejszości” (*majority within the minority*). Z pewnością stosunki siły (*power relations*) wyglądają w tym mieście zupełnie inaczej niż w krajach pochodzenia. Stawia to przed szwedzkimi decydentami dylematy, jak dalece powinna sięgać tolerancja państwa wobec przywiązania imigrantów do ich tożsamości i dziedzictwa kulturowego. Oficjalnie dominuje przeświadczenie, że nie jest konieczne wyrzekanie się własnej tożsamości kulturowej oraz upodobnianie się do reszty społeczeństwa, aby móc w nim bez problemów funkcjonować.

Choć nie tak liczni jak Kurdowie, czy tak dobrze zorganizowani jak Ormianie, szwedzcy Asyryjczycy/Aramejczycy również próbują okazjonalnie wpływać na bliskowschodnią politykę, co Lise Paulsen Galal określa jako „czasowo wybiórczą transnarodowość”. Dobrym tego przykładem są demonstracje organizowane przez Asyryjską Federację oraz organizację Potrzeba Działania (A Demand For Action, ADFA) w Sztokholmie i innych miastach szwedzkich potępiające działania tzw. Państwa Islamskiego oraz kurdyjskich bojówek w Syrii i Iraku, jak również protesty w sprawie klasztoru Mor Gabriel w Turcji. Od lat Asyryjczycy/Aramejczycy domagają się od Ankary, by uznała Sejfo – ludobójstwo ich współbraci w czasie I wojny światowej. Od początku XXI wieku odżywa mit powrotu do ojczyzny, którą jedni nazywają Asyrią, inni Aram Nahrin, dla jeszcze innych jest to Tur Abdin w Turcji, Rożawa w Syrii, Równina Niniwy w Iraku. Dla większości powrót to piękne, acz oderwane od rzeczywistości marzenie; jedynie dla małej grupki, zwłaszcza starszych i trawionych tęsknotą za Tur Abdinem, realna opcja (tzw. powrót etniczny).

Przykład Asyryjczyków/Aramejczyków w Szwecji jest interesujący pod wieloma względami. Pokazuje bowiem, że dostosowanie się to proces dwukierunkowy – nie tylko przybywających do gospodarzy, ale i odwrotnie. Silne organizacje diasporyczne mogą sprawić, że imigranci czują się w kraju przyjmującym jak w domu, zaczynają przekształcać swoje najbliższe otoczenie, potem zaś zapragną zmian również w krajach pochodzenia. Niegdysiejsi azylanci i uchodźcy doczekali się słynnych polityków, przedsiębiorców oraz gwiazd piłki nożnej, ale także grupki sfrustrowanej młodzieży, która zasilila szeregi pierwszej w Szwecji organizacji mafijnej z prawdziwego zdarzenia.

Tę ambiwalencję – pomyślną integrację większości skontrastowaną z zagubieniem na kryminalnej ścieżce mniejszości – tłumaczy w pewnym stopniu fakt, że w świetle typologii zaproponowanej przez Hartmuta Essera Asyryjczycy/Aramejczycy jako grupa wyjątkowo dobrze poradziła sobie z tzw. umiejscowieniem (oznaczającym indywidualne zdobywanie pozycji w społeczeństwie np. w systemie edukacyjnym czy ekonomicznym), jednak niektórzy z nich ciągle mają problem z identyfikacją ze szwedzkim społeczeństwem oraz systemem społecznym na poziomie emocjonalnym. Patrząc na drugie pokolenie Asyryjczyków/Aramejczyków żyjących dziś w Szwecji, można zaryzykować twierdzenie, że są oddzielni, ale równi. O pomyślanej integracji mówi się zaś w sytuacji, kiedy posiadający określone cechy imigranci zajmują te same, bądź bardzo zbliżone pozycje, co członkowie społeczeństwa przyjmującego. Szwedzkim Asyryjczykom/Aramejczykom w dużej mierze się to udało; dziś na różne sposoby przyczyniają się do rozwoju swojej przybranej ojczyzny. Szwedzki model, aczkolwiek niedoskonały, w ich przypadku się sprawdził.

Praktyczny wymiar badań

Kwestie migracji oraz integracji stanowią jedne z najważniejszych problemów społecznych w Europie. Warto orientować się, jak procesy te przebiegają u naszych sąsiadów, by ewentualnie czerpać z ich – tak pozytywnych, jak i negatywnych – doświadczeń. Nie będzie nadużyciem stwierdzenie, że opisy i wnioski zawarte w mojej książce mogą stanowić egzemplifikację całokształtu dylematów związanych z integracją bliskowschodniej grupy etniczno-religijnej w państwie europejskim, które stoi wobec wyzwań przyjmowania imigrantów, co dotyczy także Polski. Tym samym omawiana monografia może być wykorzystana przez wszelkie polskie instytucje rządowe i samorządowe bezpośrednio zajmujące się imigrantami. Przekłada się to na praktyczną użyteczność przeprowadzonych badań i prezentowanych dociekań.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Cała moja dotychczasowa kariera naukowa związana była z Wydziałem Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego. Pracę naukową rozpoczęłam od razu po ukończeniu na Uniwersytecie Łódzkim studiów magisterskich, od początku skupiając się na badaniu bliskowschodnich chrześcijan. W październiku 2010 roku zostałam zatrudniona na stanowisku adiunkta w Katedrze Bliskiego Wschodu i Północnej Afryki – początkowo w wymiarze pół etatu, zaś od października 2013 roku na cały etat.

Mój dorobek naukowy z lat 2010–2018 obejmuje autorstwo dwóch monografii (pracy złożonej do oceny oraz książki będącej uaktualnioną i poprawioną wersją mojej rozprawy doktorskiej), współautorstwo ekspertyzy nt. rewolucji w świecie arabskim oraz opracowania na temat chrześcijan bliskowschodnich w Europie (w języku angielskim, szwedzkim, duńskim i arabskim), redakcję lub współredakcję 10 monografii zbiorowych, autorstwo lub współautorstwo 11 artykułów w czasopismach (6 w języku angielskim i 5 w języku polskim; w tym jednego w piśmie z listy JCR z Impact Factorem 1,871 i 6 z listy ERIH) oraz 30 artykułów w monografiach zbiorowych (4 artykułów w języku angielskim i 26 w języku polskim). Cały dorobek można podzielić na cztery główne bloki zagadnień: 1) współcześni Asyryjczycy/Aramejczycy (10 publikacji), 2) inni bliskowschodni chrześcijanie (15 publikacji), 3) polityka państw bliskowschodnich (10 publikacji), 4) społeczeństwo i kultura na Bliskim Wschodzie (10 publikacji).

Ad 1) Współcześni Asyryjczycy/Aramejczycy

Wskazany powyżej obszar badań jest wprost powiązany z monografią przedstawioną jako moje główne osiągnięcie naukowe. Prowadzone przez kilkanaście lat badania nad współczesnymi Asyryjczykami/Aramejczykami (m.in. w Syrii, Turcji, Niemczech i Brazylii) uświadomiły mi potrzebę przyjrzenia się funkcjonowaniu ich diaspory w Szwecji – kraju, który dzięki swej liberalnej polityce imigracyjnej stał się ich najważniejszym ośrodkiem w Europie. Można zaryzykować twierdzenie, iż bez zrozumienia procesów, które zaszły na przestrzeni ostatniego półwiecza w Szwecji, nie sposób zrozumieć dogłębnie tej grupy.

Po obronie pracy doktorskiej, która bazując na badaniach ilościowych szkicowała sytuację Asyryjczyków/Aramejczyków na świecie, poświęciłam im jeszcze 7 artykułów, traktujących o kwestiach tożsamości, konkretnych zwyczajach, frakcjach, Kościołach czy diasporach. Kilka z tych artykułów, m.in. *Big fat Assyrian/Syriac weddings: rituals and marriage traditions among Middle Eastern Christians in Sweden* opublikowany w jednym z najlepszych czasopism politologicznych „Journal of Ethnic and Migration Studies” w 2017 roku czy publikacje w „Przeglądzie Orientalistycznym” (z listy ERIH), było pokłosiem prestiżowych konferencji, takich jak „World Congress for Middle Eastern Studies” w Barcelonie w 2010 roku, „4th Global Conference on Diasporas” w 2011 roku w Oksfordzie, „17th Nordic Migration Conference ‘Flows, places and boundaries – migratory challenges and new agendas’” w 2014 roku w Kopenhadze, czy dwóch edycji „Symposium Syriacum” – na Malcie w 2012 roku i w Rzymie w 2016 roku. Wszystkie wyżej wymienione konferencje zaowocowały rozwinięciem kontaktów naukowych. W Barcelonie dołączyłam do Christians in the Middle East Research Network, w Kopenhadze do Nordic Migration Research, na Malcie zaś do North American Society for Christian Arabic Studies.

Najważniejszy z punktu widzenia rozwoju mojej kariery naukowej okazał się jednak pobyt w 2011 roku w Oksfordzie, gdyż to tam z badaczkami z St. Andrews w Szkocji (dr Fioną

McCallum) i Roskilde w Danii (dr Lise Paulsen Galal) stworzyliśmy konsorcjum, które w 2013 roku otrzymało prestiżowy grant HERA na badania bliskowschodnich chrześcijan w Europie. Projekt DIMECCE zaowocował kilkoma wspólnymi publikacjami, m.in. artykułem *Middle Eastern Christian Spaces in Europe: Multi-sited and Super-diverse* w „Journal of Religion in Europe” (2016), w którym podjęliśmy próbę rekonceptualizacji wspólnot bliskowschodnich chrześcijan w Londynie, Kopenhadzie i Södertälje używając wymiarów przestrzeni, zróżnicowania, wielkości oraz mniejszości-większości. Wydane w 2015 roku w St. Andrews opracowanie *Middle Eastern Christians in Europe. Histories, Cultures and Communities* z założenia skierowane było do zainteresowanych członków badanych wspólnot (stąd tłumaczenie na język arabski) oraz decydentów politycznych w Wielkiej Brytanii, Danii oraz Szwecji. Ciągłe pracujemy nad dwiema monografiami zbiorowymi – jestem współautorką oraz współredaktorką zarówno: 1) Fiona McCallum, Lise Paulsen Galal, Alistair Hunter, Sara Lei Sparre, Marta Wozniak-Bobinska, *Middle Eastern Christian Migrant Experiences in Europe* (mój wkład w tę publikację wynosi 30%, ponieważ sama napisałam całą część poświęconą Szwecji), jak i 2) Fiona McCallum, Lise Paulsen Galal, Alistair Hunter, Sara Lei Sparre, Marta Wozniak-Bobinska, *Middle Eastern Christian Identities in Europe* (tu mój wkład jest mniejszy, ok. 10%, odpowiadający artykułowi *‘Assyrians Without Borders’ in Sweden: Towards a new form of citizenship* napisanemu wraz z moją asystentką Danielle Barsoum Malki).

Ad 2) Inni bliskowschodni chrześcijanie

Moja praca magisterska poświęcona była Kościołowi koptyjskiemu w Egipcie – jego historii i współczesności. Koptowie to druga, po Asyryjczykach/Aramejczykach, bliskowschodnia grupa chrześcijan, którą zajmuję się naukowo. Na ich temat opublikowałam m.in. artykuł *Od „Arabskiej Wiosny” do „koptyjskiej zimy”: chrześcijański głos z Egiptu* w „Orientalia Christiana Cracoviensia 6” (2014), *Szenuda III – koptyjski patriarcha jako lider polityczny chrześcijańskiej wspólnoty w Egipcie* w: *Badania nad światem islamu. Dzieje, dzień dzisiejszy, perspektywy* (Łódź 2015), *Koptowie online. Wpływ Internetu na chrześcijańską politykę w Egipcie* w: *Świat arabski w perspektywie interdyscyplinarnej* (Bydgoszcz 2016), *Stosunki chrześcijańsko-muzułmańskie w Egipcie* w *Religia w konfliktach etnicznych we współczesnym świecie* (Lublin 2016).

Najliczniejsza grupa moich publikacji traktuje ogólnie o bliskowschodnich chrześcijanach w różnych kontekstach historycznych i politycznych. Na uwagę zasługuje tu zwłaszcza mój rozdział *Wspólnoty chrześcijańskie na terenach opanowanych przez Arabów (VII-VIII w.)* w książce *Bizancjum i Arabowie. Spotkanie cywilizacji VI-VIII wiek* (Warszawa 2015), która była pokłosiem międzynarodowego grantu NCN, HARMONIA 2. Za dwujęzyczne (polskie i angielskie) wydanie tej książki w PWN nasz zespół pod kierownictwem prof. Teresy Wolińskiej otrzymał od Rektora Uniwersytetu Łódzkiego nagrodę zespołową stopnia drugiego.

Część moich artykułów oscyluje wokół problemów społeczno-politycznych, przed którymi stają bliskowschodni chrześcijanie. W tej grupie znajdują się takie artykuły, jak: *Portret społeczny współczesnych wspólnot chrześcijańskich na Bliskim Wschodzie w Mniejszości etniczne i wyznaniowe wobec przemian Arabskiej Wiosny, czy Dajr Mar Musa. Chrześcijańsko-muzułmański dialog na syryjskiej pustyni* w *Dialog chrześcijańsko-muzułmański. Historia i współczesność, zagrożenia i wyzwania*.

O uznaniu, jakim się cieszę za granicą, może świadczyć fakt, że poproszono mnie o opracowanie dwóch obszernych anglojęzycznych haseł (o historii i obecnej sytuacji chrześcijan w Jordanii i Turcji) do monumentalnej, liczącej 1122 stron, amerykańskiej *Encyclopedia of Christianity in the Global South*. Encyklopedia ukazała się w 2018 roku.

Ad 3) Polityka państw bliskowschodnich

Moim głównym dziełem w tym obszarze jest liczące 476 stron *Wprowadzenie do polityki zagranicznej muzułmańskich państw Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej* (2018), którego jestem współredaktorką. Wraz z Anną M. Solarz napisałyśmy wstęp i zakończenie tej monografii; ponadto jestem autorką jednego z 15 rozdziałów (*Polityka zagraniczna Syrii*). Książkę charakteryzuje spójne ujęcie tematu; autorom została narzucona ścisła dyscyplina – struktura rozdziałów, w których omawiają kolejno: rys historyczny danego państwa, czynniki wpływające na jego politykę zagraniczną, podstawy ustrojowe (akty prawne) i rzeczywiste źródła oraz metody sprawowania władzy przez rządzących, interesy elit i ideologie polityczne oddziałujące na politykę zagraniczną, poza tym system społeczno-gospodarczy, główne kierunki polityki zagranicznej, stosunki dwustronne z wybranymi państwami w regionie i na świecie, stosunki z Rzeczpospolitą Polską, wreszcie największe wyzwania stojące przed polityką zagraniczną omawianych krajów. To swoiste kompendium wiedzy na temat polityk zagranicznych państw bliskowschodnich z powodzeniem może służyć jako podręcznik akademicki.

Tematyka syryjska przewijała się w moich publikacjach już wcześniej. W roku akademickim 2003/2004 przebywałam na stypendium MEN w Damaszku poznając w stopniu komunikatywnym język arabski. Na temat Syrii opublikowałam m.in. opracowanie *Sytuacja w Syrii i przyczyny migracji Syryjczyków do krajów UE*, w: *Akcja-Integracja. Fakty i inspiracje* (2016) oraz artykuł *Plan pokojowy Kofiego Annana i szanse na pokój w Syrii*, w: *Z problematyki pokoju w stosunkach międzynarodowych* (2014), zwracając uwagę na liczbę zaangażowanych podmiotów i przedstawiając realistyczne scenariusze rozwoju konfliktu syryjskiego. O Syrii, ale również Egipcie, w którego stolicy doskonaliłam język arabski na studiach doktoranckich dzięki stypendium MEN w 2010 roku, pisałam w zamówionej przez Urząd ds. Cudzoziemców tuż po wybuchu tzw. Arabskiej Wiosny ekspertyzie *Rewolucje w świecie arabskim – aspekty polityczne, społeczne i humanitarne* z 2011 roku.

Niedawno zainteresowałam się zupełnie nowym obszarem, mianowicie stosunkami państw bliskowschodnich z krajami Dalekiego Wschodu. W 2016 roku realizowałam na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politologicznych UŁ temat naukowo-badawczy *Relacje Chin z wybranymi krajami Bliskiego Wschodu*, który otrzymał grant z funduszu wydziałowego w ramach konkursu dla młodych pracowników naukowych. Wizytowałam wówczas jeden z najlepszych chińskich *think tanków* w Pekinie – Institute of West-Asian and African Studies (IWAAS), działający w ramach Chinese Academy of Social Sciences (CAAS). Owocem była publikacja w czasopiśmie z listy ERIH: *Ukryty Smok: chińska polityka wobec Arabii Saudyjskiej*, „Historia i Polityka” (2017). Zamierzam rozwijać ten kierunek moich badań.

Ad 4) Społeczeństwo i kultura na Bliskim Wschodzie

Jeśli chodzi o społeczeństwa bliskowschodnie, to interesowały mnie zwłaszcza problemy kobiet, jako szczególnie narażonych na dyskryminację. Sytuacja kobiet, jak również mniejszości religijnych to swoisty papierek lakmusowy demokracji. Napisałam przekrojowy

artykuł o współczesnych organizacjach kobiecych w Egipcie w: *Rola kobiet i organizacji kobiecych w wybranych państwach afrykańskich* (Olsztyn 2014). Przyjrzałam się sytuacji arabskich starych panien (to zjawisko przybiera na sile) w dwóch opracowaniach: *Kiedy blog staje się bestsellerem: Ajza atgawwiz Ghady Abd al-Al*, w: *Kultura popularna na Bliskim Wschodzie* (Warszawa 2013) oraz *Awanis (stare panny) w egipskiej kulturze, popkulturze oraz prozie blogerek: Ghady Abd al-Al, Abir Sulajman i Marwy Racha*, w: *Kobieta w literaturze i kulturze Egiptu* (Warszawa 2016). Ten ostatni, bardzo obszerny tekst, był owocem grantu NCN, mianowicie kierowanego przez prof. Katarzynę Pachniak projektu *Obrazy kobiety w literaturze i kulturze Egiptu*.

Ostatnia, dość liczna grupa moich publikacji, traktuje o arabskiej (pop)kulturze oraz nowych mediach na Bliskim Wschodzie. Jeszcze niedawno kultura popularna stanowiła drugorzędny nurt badań bliskowschodnich, co wynikało z przekonania, że nie jest warta zainteresowania badaczy, którzy powinni studiować wyłącznie kulturę elitarną i jej wytwory: literaturę piękną, sztukę i architekturę. Globalizacja oraz rozwój nowoczesnych technologii informacyjnych zmieniły ten binarny obraz. Przemiany społeczno-polityczne w państwach Bliskiego Wschodu (tzw. Arabska Wiosna) ukazały siłę kultury popularnej i zasadność uczynienia z niej poważnego przedmiotu badań. Z takiego założenia wychodzi m.in. mój artykuł *Dziennikarstwo obywatelskie w świecie arabskim na przykładzie blogów z „Przeglądu Orientalistycznego”* (2012), trzy artykuły o arabskich karykaturach (1. *Mirror, Mirror on the Wall: Political Cartoons of the Arab Spring*, „Hemispheres. Studies on Cultures and Societies”, 2014; 2. *Egipska rewolucja w krzywym zwierciadle politycznych karykatur*, w: *Bunt czy rewolucja? Przemiany na Bliskim Wschodzie po 2010 roku*, 2012; 3. *Wyśmiewając tyranów. Arabska Wiosna w politycznych karykaturach*, w: *Arabska Wiosna. Kulturowy obraz przemian w świecie arabskim po 2010 roku*, 2016) oraz jeden o sztuce ulicy (*Rysując drogę do wolności. Street art i graffiti a „Arabska Wiosna”*, w: *Arabska Wiosna. Kulturowy obraz przemian w świecie arabskim po 2010 roku*, 2016).

Dwa ostatnie teksty znalazły się w monografii zbiorowej będącej zwieńczeniem grantu zbiorowego MNiSW, SONATA 2, którym kierowała dr Katarzyna Górak-Sosnowska. Publikacji przyświecała myśl, że choć Arabska Wiosna nie przyniosła spełnienia postulatów politycznych i gospodarczych, to pozostawiła po sobie spuściznę określonych postaw, idei i wytworów kultury, którym warto się przyjrzeć i przeanalizować. Wcześniej byłam wykonawcą w innym projekcie kierowanym przez dr Katarzynę Górak-Sosnowską, mianowicie we współfinansowanym przez MSZ *Muslims in Poland and Eastern Europe. Widening the European Discourse on Islam*. Przeprowadziłam wówczas pilotażowe badania językowych zachowań arabofonów w Polsce, których rezultaty opisałam w artykule *The Linguistic Behavior of the Arabophones in Poland* (2011).

Jak wykazałam wyżej, badania we wszystkich czterech polach badawczych starałam się organizować w projekty i pozyskiwać dla nich zewnętrzne źródła finansowania, dzięki którym mogłam realizować ambitniejsze przedsięwzięcia naukowe i prezentować wyniki na międzynarodowych konferencjach. Łącznie brałam udział w 6 projektach badawczych. Najbardziej prestiżowym z nich był wspomniany projekt DIMECCE, współfinansowany przez Narodowe Centrum Nauki oraz sieć HERA (Humanities in the European Research Area). Granty przyznawane przez sieć HERA należą do najważniejszych grantów w obszarze humanistyki i nauk społecznych w Europie. Wnioski nadesłane na konkurs przez międzynarodowe zespoły podlegały dwuetapowej ewaluacji – zostały ocenione przez wybitnych naukowców reprezentujących środowiska naukowe z całego świata. W konkursie

HERA Cultural Encounters z 593 zgłoszonych projektów finansowanie otrzymało jedynie 18, w tym projekt DIMECCE (wskaźnik sukcesu w konkursie wyniósł zatem 3%).

Udział w projektach badawczych umożliwił mi uczestnictwo w wielu konferencjach. Po doktoracie wygłosiłam referaty na 43 konferencjach, w tym 11 zagranicznych (m.in. w Oksfordzie, Londynie, Brukseli, St. Andrews, Kopenhadze, Rzymie, Barcelonie, Salzburgu i Ankarze), 12 międzynarodowych w Polsce i 20 krajowych. Dodatkowo przewodniczyłam 18 panelom czy pełniłam rolę tzw. dyskutanta, m.in. podczas tak prestiżowych wydarzeń, jak „Joint Sessions of Workshops” zorganizowanych przez European Consortium for Political Research (ECPR) w 2015 roku. Sama byłam kierownikiem międzynarodowej konferencji. W 2014 roku zorganizowałam w Łodzi „Second DIMECCE Project Workshop ‘From immigrants to citizens? Middle Eastern Christian identities in Europe’”, na którą przybyli praktycznie sami zagraniczni goście (tylko jeden prelegent poza mną reprezentował ośrodek krajowy, pozostali przyjechali z Wielkiej Brytanii, Danii, Szwecji, Austrii oraz Belgii). Poza tym po doktoracie współorganizowałam 11 innych konferencji, w tym dwie edycje międzynarodowego sympozjum „International Symposium on Politics and Society in the Islamic World” (w 2015 i 2018 roku) oraz 8 edycji ogólnopolskiej konferencji „Dni Arabskie” w Łodzi.

Część mojej aktywności konferencyjnej – wyjazdów z referatem – była związana z działalnością w towarzystwach naukowych, zwłaszcza CERANEUM – Centrum Badań nad Historią i Kulturą Basenu Morza Śródziemnego i Europy Południowo-Wschodniej im. prof. Waldemara Cerana. Członkostwo w tej organizacji umożliwiło mi również udział w dwutygodniowym wyjeździe badawczym w 2014 roku do Libanu wraz z dr. Pawłem Filipczakiem. Naszym celem było przeprowadzenie kwerendy w bibliotece American University of Beirut oraz zebranie materiału fotograficznego do projektu HARMONIA 2 afiliowanego przy CERANEUM. Rok wcześniej, w ramach tego samego projektu realizowałam kwerendę w bibliotece Uniwersytetu Arystotelesa w Salonikach w Grecji. Oprócz CERANEUM należę do Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych (w 2010 roku współtworzyłam jego Oddział w Łodzi, jestem członkiem sądu koleżeńskiego), do Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego (regularnie biorę udział w organizowanych przez PTO konferencjach), do Polskiego Towarzystwa Kulturoznawczego, z zagranicznych zaś do The British Society for Middle Eastern Studies i Nordic Migration Research.

Od 2012 roku pełnię funkcję sekretarza redakcji „Rocznika Orientalistycznego”, międzynarodowego czasopisma naukowego. Cenię sobie fakt, że z prośbą o recenzowanie artykułów zwracały się do mnie wielokrotnie redakcje uznanych międzynarodowych i krajowych czasopism naukowych, m.in. „Stosunki Międzynarodowe-International Relations” (2 recenzje), „The Journal of Mediterranean Studies” (1), „Open Cultural Studies” (2), „Yearbook of the Institute of East-Central Europe” (1), „Multicultural Shakespeare” (1), „Przegląd Orientalistyczny” (1), „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ” (1).

Ważną częścią mojej pracy jest dydaktyka. Na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politologicznych prowadziłam lub współprowadziłam kilkanaście przedmiotów w ramach kilku kierunków studiów oraz programu międzynarodowego, w tym po doktoracie trzy seminaRIA licencjackie (*Świat arabsko-muzułmański – społeczeństwo, kultura, polityka, Wybrane systemy religijne świata oraz Religia i polityka we współczesnym świecie*), trzy wykłady (*Kościoły i religie we współczesnym świecie, Wielkie religie i systemy filozoficzne wybranych regionów, Międzynarodowa ochrona praw człowieka*), ćwiczenia po polsku (*Bliski Wschód i Północna Afryka – Społeczeństwo, Problemy mniejszości etnicznych i religijnych*

w Azji, *Zasady i techniki negocjacji*, *Negocjacje międzynarodowe*, *Komunikacja międzykulturowa*, *Konflikty w XXI wieku*, *Świat po zderzeniu cywilizacji? Wschód vs Zachód, Północ vs Południe*) i po angielsku (*A Comparative Perspective of Social Development in East and South Asia*, *Bible and Quran: the World and the Human Being*, *Women's Experiences in Muslim Societies: Feminist Contexts*). Ponadto co roku prowadzę lektorat z języka arabskiego. Moje zajęcia od początku były bardzo wysoko oceniane przez studentów wypełniających ankiety ewaluacyjne.

Jeśli chodzi o działalność popularyzującą naukę, to wystąpiłam z niemal 30 prelekcjami i wykładami otwartymi na temat polityki, religii i kultury na Bliskim Wschodzie, z których szczególnie cenię sobie te dla Centrum Dialogu im. Marka Edelmana w Łodzi z cyklu „Świat islamu” oraz dla Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Regularnie miewam prelekcje dla łódzkich licealistów oraz studentów z różnych kół naukowych z innych wydziałów i uczelni (politologów, historyków, geografów, językoznawców, etnologów). Staram się brać aktywny udział w dyskusji publicznej występując w programach radiowych (głównie w mediach lokalnych w Łodzi), jak również publikując szereg tekstów o charakterze popularno-naukowym lub publicystycznym. Jako przykłady takiej działalności popularyzatorskiej podać mogę artykuł *Krzyże wśród minaretów*, „Historia Arabów. 14 wieków cywilizacji, której nie znamy, Polityka. Pomocnik historyczny, Wydanie specjalne” (2011), czy teksty online na łamach „Stosunków międzynarodowych” lub „Liberté!”.

Jako opiekunka założonego przez siebie w 2005 roku Koła Naukowego Bliskiego Wschodu na WSMiP „Al-Maszrik” zorganizowałam liczne spotkania naukowe oraz dwie wyprawy studenckie do Północnej Afryki – do Maroka w 2011 roku oraz do Tunezji w 2012 roku. Obie wyprawy zostały dokładnie opisane na studenckich blogach, co przyczyniło się do promocji Uniwersytetu Łódzkiego.

Od 2017 roku byłam promotorem pomocniczym mgr. Andrzeja Stopczyńskiego, który w grudniu 2018 roku obronił na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politologicznych UŁ rozprawę doktorską pt. *Myśl społeczno-polityczna Musy Bigijewa i jej recepcja w Federacji Rosyjskiej*. Byłam opiekunką dwóch studentek (p. Patrycji Tąder i p. Moniki Rupniewskiej) w ramach Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych w roku akademickim 2011/2012 oraz p. Patrycji Tąder w roku akademickim 2012/2013. Wypromowałam 19 licencjatów, byłam recenzentką 18 prac magisterskich i 27 licencjackich.

W moją działalność organizacyjną wpisuje się pełnienie funkcji sekretarza Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej w roku 2011 oraz przygotowanie wraz z dr Magdaleną Żakowską wniosku o przyznanie uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego przez Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego w roku 2013. Wydział rzeczzone uprawnienia otrzymał w roku 2016.

W tym samym roku zostało mi przyznane dwuletnie stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP dla wybitnych młodych naukowców.

Marta Wójcik - Bobińska